Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
NIILA JÄÄSKINENA
przedstawiona w dniu 26 stycznia 2012 r.[1]

Sprawy połączone C-90/11 i C-91/11

Alfred Strigl
przeciwko
Deutsches Patent- und Markenamt
i
Securvita – Gesellschaft zur Entwicklung alternativer Versicherungskonzepte mbH
przeciwko
Öko-Invest Verlagsgesellschaft mbH

[wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym
złożone przez Bundespatentgericht (Niemcy)]

Znaki towarowe — Dyrektywa 2008/95/WE — Podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidziane w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) — Rozporządzenie (WE) nr 207/2009 — Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji przewidziane w art. 7 ust. 1 lit. b) i c) — Słowny znak towarowy składający się z kombinacji wyrazów mającej opisowy charakter i ciągu liter niemającego, jeśli rozpatrywany odrębnie, charakteru opisowego, odzwierciedlającego pierwsze litery wyrazów owej kombinacji — Charakter opisowy — Charakter odróżniający — Kryteria oceny — Konieczność pozostawienia do swobodnego używania — Funkcja odróżniająca znaku towarowego

I – Wprowadzenie

1. Oba odesłania prejudycjalne przedstawione przez Bundespatentgericht (federalny trybunał ds. patentów i znaków towarowych, Niemcy), których dotyczy niniejsza opinia, odnoszą się do wykładni art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 października 2008 r. mającej na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych[2].

2. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniach przed sądem krajowym, sporne słowne znaki towarowe składają się z kilku elementów. Znaki te, tj. Multi Markets Fund MMF i NAI – Der Natur-Aktien-Index składają się obydwa z opisowej kombinacji wyrazów, przed którą, lub, odpowiednio, po której występuje, niemający – jeżeli rozpatrywany odrębnie – charakteru opisowego ciąg liter (skrót), odzwierciedlający pierwsze litery wyrazów wskazanej kombinacji słownej.

3. W niniejszych sprawach Trybunał został wezwany do uzupełnienia swojego orzecznictwa dotyczącego znaków towarowych, a w szczególności do orzeczenia w przedmiocie zakresu dwóch podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji wymienionych w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95 dotyczących, z jednej strony, braku charakteru odróżniającego i, z drugiej strony, kombinacji składającej się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek mogących służyć w obrocie do oznaczenia właściwości towaru lub usługi objętych znakiem towarowym.

1 — Język oryginału: francuski.
2 — Dz.U. L 299, s. 25.

4. Na tym polu kwestia znalezienia równowagi między ochroną interesów zgłaszającego lub właściciela znaku towarowego, z jednej strony, a koniecznością uwzględnienia interesów ogólnych, z drugiej strony, nie przestaje budzić wątpliwości. Wspomniane interesy ogólne polegają, w szczególności, na tym, aby nie ograniczać w sposób nieusprawiedliwiony dostępności oznaczeń opisowych (wymóg dostępności) i pozwolić konsumentowi lub użytkownikowi końcowemu towaru lub usługi odróżnić je od towarów i usług mających inne pochodzenie (funkcja odróżniająca). Pytania zadane przez Bundespatentgericht zmierzają zasadniczo do ustalenia istotnych elementów pozwalających zdefiniować relację między tymi dwoma kategoriami celów, które regulują prawo znaków towarowych.

II – Ramy prawne

A – *Prawo Unii*

5. Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 2008/95 [3] zatytułowany „Podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji" stanowi:

„Nie są rejestrowane, a w przypadku gdy zostały już zarejestrowane, mogą zostać uznane za nieważne:

[...]

b) znaki towarowe, które pozbawione są jakiegokolwiek odróżniającego charakteru;

c) znaki towarowe, które składają się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek mogących służyć w obrocie do oznaczania rodzaju, jakości, ilości, przeznaczenia, wartości, pochodzenia geograficznego lub czasu produkcji towaru lub świadczenia usługi, lub innych właściwości towarów lub usług;

[...]".

B – *Prawo krajowe*

6. Przepisy art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95 odpowiadają zasadniczo przepisom art. 8 ust. 2 pkt 1 i 2 Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen (ustawy dotyczącej ochrony znaków towarowych, zwanej dalej „MarkenG"). Przepisy te przewidują:

„2. Nie są rejestrowane znaki towarowe:

1) które są pozbawione jakiegokolwiek odróżniającego charakteru w odniesieniu do objętych nimi towarów i usług;

2) znaki towarowe, które składają się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek mogących służyć w obrocie do oznaczania rodzaju, jakości, ilości, przeznaczenia, wartości, pochodzenia geograficznego, czasu produkcji towaru lub świadczenia usługi, lub innych właściwości towarów lub usług [...]".

3 — W tym względzie należy wskazać, że postanowienia art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95 odpowiadają postanowieniom art. 7 ust. 1 lit. b) i c) rozporządzenia Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.U. L 78, s. 1).

III – Postępowania przed sądem krajowym, pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

A – *Sprawa Strigl (C-90/11)*

7. A. Strigl zgłosił w 2008 r. do rejestracji w Deutsches Patent- und Markenamt (niemieckim urzędzie do spraw patentów i znaków towarowych) słowny znak towarowy Multi Markets Fund MMF dla oznaczenia usług należących do klasy 36 Porozumienia nicejskiego dotyczącego międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług dla celów rejestracji znaków z dnia 15 czerwca 1957 r., ze zm. (zwanego dalej „porozumieniem nicejskim").

8. Usługi te są opisane w następujący sposób: „ubezpieczenia (doradztwo, świadczenie usług ubezpieczeniowych i pośrednictwo ubezpieczeniowe); doradztwo w sprawach ubezpieczeniowych; sprawy finansowe (usługi świadczone przez banki i instytucje kredytowe, doradztwo finansowe, inwestycje pieniężne, wykonywanie powiernictwa, sprawy monetarne); sprawy nieruchomości (zarządzania gruntami i budynkami, pośrednictwo w obrocie nieruchomościami); doradztwo w sprawach majątkowych i finansowych".

9. Dwoma decyzjami z dnia 23 maja i z dnia 11 września 2008 r. Deutsches Patent- und Markenamt odrzucił zgłoszenie na podstawie art. 8 ust. 2 pkt 1 i 2 MarkenG. W tym względzie uznał on, że wyrażenie „Multi Markets Fund" opisuje w istocie fundusz, który inwestuje na wielu różnych rynkach. Uznał on również, że można sobie łatwo wyobrazić, iż odbiorcy uznają ciąg liter „MMF" za oczywisty skrót od pierwszych trzech słownych elementów oznaczenia, ponieważ skrót ten następuje bezpośrednio po tych trzech elementach i odzwierciedla ich pierwsze litery.

10. Deutsches Patent- und Markenamt wyciągnął stąd wniosek, że skrótowi jako całości nie należy przypisywać większej wagi niż wszystkim elementom składającym się na oznaczenie. Chociaż przyznał on, że ciągowi liter „MMF" można by przypisać różne znaczenia, wówczas gdyby był on rozpatrywany odrębnie, niemniej jednak uznał on, że wybór ten ulegał oczywistemu ograniczeniu od chwili, gdy inne elementy znaku towarowego oraz objęte zgłoszeniem oznaczenia usługi zostały wzięte pod uwagę.

11. A. Strigl złożył skargę do Bundespatentgericht, wnosząc o stwierdzenie nieważności decyzji Deutsches Patent- und Markenamt odmawiających rejestracji tego słownego znaku towarowego. Uważał on, że znak ten może mieć różne znaczenia. Fakt, iż element „MMF" może odpowiadać bardzo wielu skrótom, miałby wystarczać jego zdaniem do obalenia tezy, iż oznaczenie to może być używane w sposób opisowy.

12. Uznając, że skuteczność odwołania jest uzależniona od wykładni dyrektywy 2008/95 Bundespatentgericht postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy podstawa odmowy [lub stwierdzenia nieważności] rejestracji znaku towarowego określona w art. 3 ust. 1 lit. b) lub c) dyrektywy [2008/951] znajduje zastosowanie także do oznaczenia słownego składającego się z połączenia mającej opisowy charakter kombinacji wyrazów i niemającego charakteru opisowego ciągu liter, jeżeli ciąg liter postrzegany jest przez odbiorców jako skrót wyrazów mających charakter opisowy, ponieważ odzwierciedla ich pierwsze litery, a w związku z tym cały znak towarowy może być rozumiany jako kombinacja wzajemnie objaśniających się i mających charakter opisowy wskazówek, względnie skrótów?".

B – *Sprawa Securvita (C-91/11)*

13. Słowny znak towarowy NAI – Der Natur-Aktien-Index został zarejestrowany w 2001 r. w Deutsches Patent- und Markenamt w imieniu Securvita Gesellschaft zur Entwicklung alternativer Versicherungskonzepte mbH (zwanej dalej „Securvitą") dla następujących usług należących do klasy 36 porozumienia nicejskiego: „ubezpieczenia; sprawy finansowe; sprawy monetarne; sprawy nieruchomości".

14. W 2007 r. Öko-Invest Verlagsgesellschaft mbH (zwana dalej „Öko-Investem") wniosła o stwierdzenie nieważności wskazanego znaku towarowego, podnosząc, że ciąg liter „NAI" jest używany w dziedzinie finansów jako skrót kombinacji wyrazów „Natur-Aktien-Index". Na poparcie swej skargi Öko-Invest podniósł również, że wskazana kombinacja wyrazów została umieszczona bezpośrednio po ciągu liter „NAI", wobec czego stanowi wskazówkę o charakterze opisowym, a ciąg liter postrzegany jako prosty skrót kombinacji wyrazów powinien być również uznany za wskazówkę opisową.

15. Decyzją z dnia 28 maja 2008 r. Deutsches Patent- und Markenamt uwzględnił wniosek spółki Öko-Invest i unieważnił prawo do wskazanego znaku towarowego, uznając, iż przemawiała za tym podstawa odmowy z art. 8 ust. 2 pkt 1 MarkenG. Jego zdaniem znak towarowy, postrzegany jako całość, sprowadza się do kombinacji wskazówek czysto opisowych poprzedzonych skrótem, tj. ciągiem liter „NAI", postrzeganym jako taki przez odbiorców.

16. W uzasadnieniu skargi złożonej na tę decyzję do Bundespatentgericht Securvita podniosła, iż żadna podstawa unieważnienia nie może znaleźć zastosowania do tego znaku towarowego. W szczególności zwróciła ona uwagę na fakt, że Czwarta Izba Odwoławcza Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (OHIM) uwzględniła wniosek o rejestrację wspólnotowego znaku towarowego NAI – Der Natur-Aktien-Index decyzją z dnia 15 października 2009 r. wydaną w sprawie R 1630/2008-4, uznając, że znak ten stanowi oznaczenie o charakterze odróżniającym a nie opisowym [4].

17. W tych okolicznościach Bundespatentgericht postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy podstawa odmowy [lub stwierdzenia nieważności] rejestracji znaku towarowego określona w art. 3 ust. 1 lit. b) lub c) dyrektywy [2008/95] znajduje zastosowanie także do oznaczenia słownego składającego się z połączenia mającej opisowy charakter kombinacji wyrazów i niemającego [samego w sobie] charakteru opisowego ciągu liter, jeżeli ciąg liter postrzegany jest przez odbiorców jako skrót wyrazów mających charakter opisowy, ponieważ odzwierciedla ich pierwsze litery, a w związku z tym cały znak towarowy może być rozumiany jako kombinacja wzajemnie objaśniających się i mających charakter opisowy wskazówek, względnie skrótów?".

18. Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone przez Bundespatentgericht zostały zarejestrowane w sekretariacie Trybunału w dniu 25 lutego 2011 r.

19. Postanowieniem Prezesa Trybunału z dnia 26 maja 2011 r. sprawy C-90/11 i C-91/11 zostały połączone do łącznego rozpoznania i wydania wyroku.

20. Uwagi pisemne zostały złożone przez jedną ze stron w postępowaniach przed sądem krajowym, Securvitę, rządy włoski oraz polski, a także przez Komisję Europejską. Żadna ze stron nie wystąpiła o przeprowadzenie rozprawy.

4 — Ponadto Securvita dokonała zgłoszenia do rejestracji w OHIM jako wspólnotowego znaku towarowego oznaczenia „Natur-Aktien-Index" (bez skrótu NAI). Ekspert odmówił rejestracji wskazanego znaku towarowego w dniu 14 lutego 2007 r. Odwołanie wniesione od tej decyzji zostało oddalone przez Czwartą Izbę Odwoławczą OHIM w dniu 26 maja 2008 r. (sprawa R 525/2007-4). Z kolei skarga wniesiona na tę decyzję została uznana za oczywiście niedopuszczalną postanowieniem Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie T-285/08 Securvita przeciwko OHIM (Natur-Atkien-Index), Zb. Orz. s. II-2171.

IV – Ocena

A – *Uwagi ogólne*

1. Uwagi wstępne

21. Na wstępie należy zauważyć, że postanowienia dyrektywy 2008/95 są zbliżone do postanowień rozporządzenia nr 207/2009. W tym wypadku podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji zawarte w dyrektywie 2008/95, o których wykładnię wnosi sąd krajowy są, jak już wyżej podkreśliłem, identyczne z podstawami odmowy rejestracji przewidzianymi w art. 7 ust. 1 lit. b) i c) wskazanego rozporządzenia. Z powodu owej identyczności odwołam się również do orzecznictwa Trybunału dotyczącego art. 7 ust. 1 lit. b) i c) rozporządzenia nr 207/2009[5].

22. Co się tyczy odpowiedzi na pytania prejudycjalne, nie jest konieczne wprowadzanie rozróżnienia między pytaniami zadanymi w obu sprawach przed sądem krajowym ze względu na to, że pytania prawne zadane przez sąd krajowy są w istocie tożsame. Dzięki dodaniu w jego pierwszej części wyrażenia „jeśli rozpatrywany odrębnie”[6], pytanie prejudycjalne w sprawie Securvita wydaje się bardziej precyzyjne, choć podobne zasadniczo do tego zadanego w sprawie Strigl. Z tej przyczyny punktem wyjścia do celów niniejszej opinii będzie dla mnie pytanie sformułowane w sprawie Securvita.

23. W ramach rozpoznawanych spraw sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, jak w świetle podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji wymienionych w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95 należy oceniać znak towarowy składający się, z jednej strony, z mającej opisowy charakter kombinacji wyrazów i, z drugiej strony, ciągu liter, który odzwierciedla pierwsze litery wyrazów tej kombinacji i który może jako taki być uważany za niemający charakteru opisowego.

2. W przedmiocie oświadczeń o zrzeczeniu się praw wyłącznych

24. Biorąc pod uwagę, że sporne znaki towarowe składają się zarówno z elementów opisowych oraz elementów, które – jeśli rozpatrywane odrębnie – nie mają charakteru opisowego, należy dokonać zestawienia z systemem ustanowionym rozporządzeniem nr 207/2009. Zgodnie bowiem z art. 37 ust. 2 wskazanego rozporządzenia OHIM może dokonać rejestracji znaku towarowego pod warunkiem, iż zgłaszający złoży oświadczenie, iż nie będzie rościł sobie wyłącznego prawa do tego elementu znaku towarowego, który jest pozbawiony charakteru opisowego (zwane również „disclaimer”), jeżeli włączenie tego elementu do znaku towarowego może stwarzać wątpliwości co do zakresu jego ochrony (zwane dalej „oświadczeniem o zrzeczeniu się praw wyłącznych”)[7].

5 — Należy jednak sprecyzować, że przedmiotowe orzecznictwo dotyczy przede wszystkim dyrektywy Rady 89/104/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. mającej na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. 1989, L 40, s. 1) i rozporządzenia Rady (WE) nr 40/94 z dnia 20 grudnia 1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.U. 1994, L 11, s. 1), zastąpionych odpowiednio, dyrektywą 2008/95 i rozporządzeniem nr 207/2009.

6 — W wersji niemieckiej „isoliert betrachtet”.

7 — Dyrektywa 2008/95 nie przewiduje oświadczenia o zrzeczeniu się praw wyłącznych. Ze względu na to jednak, że kwestie proceduralne nie są objęte harmonizacją dokonywaną poprzez wskazaną dyrektywę, ustawodawstwa krajowe państw członkowskich mogą przewidywać takie oświadczenie. Nie wykluczam zatem, że występowanie oświadczenia o zrzeczeniu się praw wyłącznych w systemie prawnym niektórych państw członkowskich może mieć wpływ na ocenę spornych znaków towarowych.

25. W każdym razie zgodnie z postanowieniami rozporządzenia nr 207/2009 przyznanie OHIM możliwości domagania się od zgłaszającego znak towarowy oświadczenia o zrzeczeniu się praw wyłącznych nie oznacza wcale, że takie oświadczenie może wywierać wpływ na dopuszczalność lub niedopuszczalność rejestracji oznaczenia. Co do zasady znak towarowy składający się z kilku elementów, z których niektóre mają charakter opisowy lub nie mają charakteru odróżniającego nie może zostać zarejestrowany wyłącznie, jeżeli pozbawiony jest charakteru odróżniającego jako całość [8].

26. Mimo że oświadczenia o zrzeczeniu się praw wyłącznych mogą mieć wpływ na badanie zakresu ochrony znaku towarowego w przypadku kolidowania ze sobą znaków towarowych, OHIM zdaje się nie korzystać z możliwości przyznanej rozporządzeniem nr 207/2009. Wręcz przeciwnie, OHIM wydaje się stosować zasadę, zgodnie z którą w przypadku oznaczeń składających się z kilku elementów nie można żądać ochrony tylko jednego z nich [9].

3. Co do interesów ogólnych, które stanowią podwalinę podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji

27. Przy badaniu podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidzianych w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95, należy wziąć należycie pod uwagę cele, jakim one służą, i leżące u ich podstaw interesy ogólne. Dlatego też wskazane jest uczynić parę uwag w tym względzie.

28. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem różne podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidziane w art. 3 dyrektywy 2008/95, jak również bezwzględne podstawy odmowy rejestracji zawarte w art. 7 rozporządzenia nr 207/2009, winny być interpretowane w świetle interesu ogólnego, jaki leży u podstaw każdej z nich [10].

29. W pierwszej kolejności, co się tyczy celu, jakiemu ma służyć podstawa odmowy rejestracji z art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95, przepis ten ma realizować interes ogólny polegający na tym, żeby oznaczenia lub wskazówki opisujące właściwości towarów i usług, dla których dokonuje się zgłoszenia, mogły być przez wszystkich swobodnie używane [11].

30. Cel, jakiemu służy podstawa odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji z art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95, to konieczność zapewnienia dostępności niektórych oznaczeń i zagwarantowania w ten sposób, iż mogą one być swobodnie używane przez wszystkie podmioty działające na określonym rynku [12]. Zasada ta, wywodząca się z prawa niemieckiego („Freihaltebedürfnis"), stanowi zasadniczy element, który należy uwzględnić przy interpretacji tej podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji [13].

8 — Zobacz *Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System*, Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, München 2011, które jest dostępne pod adresem http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf.

9 — Zobacz podobnie pkt 73 opinii rzecznika generalnego P. Mengozziego w sprawie C-48/09 P Lego Juris przeciwko OHIM, która zakończyła się wydaniem wyroku w dniu 14 września 2010 r., Zb. Orz. s. I-8403.

10 — Zobacz w tym zakresie, w kontekście interpretacji podstaw odmowy rejestracji przewidzianych w art. 7 rozporządzenia nr 207/2009, wyroki: z dnia 19 kwietnia 2007 r. w sprawie C-273/05 P OHIM przeciwko Celltech, Zb. Orz. s. I-2883, pkt 74; z dnia 15 września 2005 r. w sprawie C-37/03 P BioID przeciwko OHIM, Zb. Orz.. s. I-7975, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo. Co się tyczy podstaw odmowy lub unieważnienia rejestracji wymienionych w art. 3 dyrektywy 2008/95, zob. w szczególności wyrok z dnia 12 lutego 2004 r. w sprawie C-265/00 Campina Melkunie, Rec. s. I-1699, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo.

11 — Zobacz w tym zakresie w szczególności wyroki: z dnia 10 marca 2011 r. w sprawie C-51/10 P Agencja Wydawnicza Technopol przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-1541, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 23 października 2003 r. w sprawie C-191/01 P OHIM przeciwko Wrigley, Rec. s. I-12447, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. wyrok w sprawie Campina Melkunie, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo.

12 — Co się tyczy właściwości doktryny niemieckiej, zob. w szczególności A. Frisch, *Das Freihaltebedürfnis im Markenrecht*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2007.

13 — Rzecznik generalny D. Ruiz-Jarabo Colomer przeprowadził już dogłębną analizę zakresu i genezy wymogu dostępności w prawie niemieckim w pkt 33 i nast. swej opinii w sprawie C-102/07 adidas AG i adidas Benelux (wyrok z dnia 10 kwietnia 2008 r.), Zb. Orz. s. I-2439, wobec czego mogę ograniczyć swoje rozważania do paru uwag wprowadzających, które pozwolą na lepsze zrozumienie znaczenia tego pojęcia w prawie Unii.

31. Z wymogu dostępności wynika, że podstawa odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidziana w art. 3 ust. 1 lit. c), dyrektywy 2008/95 ma zatem zapobiegać temu, aby oznaczenia lub wskazówki o charakterze opisowym objęte owym wymogiem dostępności były zastrzeżone tylko dla jednego przedsiębiorcy w wyniku ich rejestracji jako znak towarowy [14]. Jednak w odróżnieniu od doktryny niemieckiej Trybunał podkreślił, że zastosowanie podstawy odmowy lub unieważnienia rejestracji przewidzianej w art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95 nie zależy od istnienia jakiejkolwiek konkretnej, rzeczywistej lub poważnej konieczności pozostawienia do swobodnego używania i że z tego względu nie ma znaczenia liczba konkurentów, którzy posiadają lub mogliby posiadać interes w użytkowaniu danego oznaczenia [15].

32. Co się tyczy, w drugiej kolejności, podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidzianej tym razem w art. 3 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/95, to z orzecznictwa Trybunału wynika, że odpowiedni interes ogólny jest ściśle związany z podstawową funkcją znaku towarowego, tj. koniecznością zapewnienia konsumentowi lub użytkownikowi końcowemu możliwości odróżnienia bez wystąpienia prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd towarów i usług objętych znakiem towarowym od towarów i usług innego pochodzenia [16].

33. Przy rozpoznawaniu przedstawionych pytań prejudycjalnych należy mieć na uwadze te interesy ogólne.

B – *Ocena podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji*

1. Co do związku między charakterem opisowym i charakterem odróżniającym znaku towarowego

34. Na wstępie pragnę podkreślić, że podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji zawarte w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95 są ze sobą ściśle związane. W rezultacie, jeżeli został ustalony jedynie charakter opisowy zgodnie z lit. c), możliwe jest odwołanie się do lit. b) omawianego artykułu. Mówiąc inaczej, brak charakteru odróżniającego słownego znaku towarowego wynika z charakteru opisowego oznaczenia, a nie odwrotnie [17].

35. Moją analizę będę prowadzić w oparciu o owo założenie. W tym kontekście należy jednak przypomnieć, że oznaczenie może być pozbawione charakteru odróżniającego z innych przyczyn niż jego ewentualny charakter opisowy [18] i że brak charakteru odróżniającego oznaczenia nie może wynikać wyłącznie z jego charakteru opisowego bez uwzględniania różnych interesów ogólnych, którym mają służyć dwie podstawy odmowy rejestracji [19].

36. Trzeba również pamiętać, że, w przeciwieństwie do tego, co twierdzi w swoich pisemnych uwagach Komisja, należy dokonać rozróżnienia pomiędzy obiema podstawami odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji zawartymi w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95. W rezultacie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, nawet jeżeli ich zakresy zastosowania zachodzą w pewnym stopniu na siebie, to każda z tych podstaw ma charakter niezależny i powinna być badana oddzielnie [20].

14 — Zobacz podobnie wyrok z dnia 12 stycznia 2006 r. w sprawie C-173/04 P Deutsche SiSi-Werke przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-551, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. wyrok w sprawie OHIM przeciwko Celltech, pkt 75; wyrok z dnia 4 maja 1999 r. w sprawach połączonych C-108/97 i C-109/97 Windsurfing Chiemsee, Rec. s. I-2779, pkt 25.

15 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Agencja Wydawnicza Technopol przeciwko OHIM, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo.

16 — Trybunał sformułował ten pogląd na wiele sposobów w ramach orzecznictwa dotyczącego funkcji odróżniającej znaku towarowego. Zobacz zwłaszcza wyroki: z dnia 22 września 2011 r. w sprawie C-323/09 Interflora Inc. i Interflora British Unit, Zb. Orz. s. I-8625, pkt 37–39; z dnia 12 lipca 2011 r. w sprawie C-324/09 L'Oréal SA i in. przeciwko eBay International AG i in., Zb. Orz. s. I-6011, pkt 80; z dnia 8 maja 2008 r. w sprawie C-304/06 P Eurohypo przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-3297, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 12 listopada 2002 r. w sprawie C-206/01 Arsenal Football Club, Rec. s. I-10273, pkt 51.

17 — Zobacz pkt 43 opinii rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba Colomera w sprawie C-104/00 P DKV przeciwko OHIM (wyrok z dnia 19 września 2002 r.), Rec. s. I-7561.

18 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Agencja Wydawnicza Technopol przeciwko OHIM, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo.

19 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Eurohypo przeciwko OHIM, pkt 55–62.

20 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Eurohypo przeciwko OHIM, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo.

37. W tym kontekście należy ponadto wskazać, że Trybunał uznał już, iż charakter opisowy znaku towarowego składającego się z kilku słów lub słowa i cyfry może być analizowany, w części, dla każdego z jego elementów odrębnie, ale musi, w każdym razie, zostać stwierdzony w odniesieniu do całości, jaką te elementy tworzą [21].

38. Zgodnie z orzecznictwem co do zasady proste połączenie elementów, z których każdy opisuje właściwości towarów lub usług wymienionych w zgłoszeniu, stanowi samo w sobie opis tych właściwości w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95. Jednak takie połączenie może nie mieć charakteru opisowego w rozumieniu wskazanego przepisu, jeśli wywołuje wrażenie dostatecznie odległe od wrażenia wywołanego zwykłym zestawieniem jego elementów składowych [22].

39. Ponadto okoliczność, że każdy z tych elementów, rozpatrywanych odrębnie, jest pozbawiony charakteru odróżniającego, nie wyklucza jeszcze, że kombinacja owych elementów może mimo wszystko posiadać taki charakter [23].

40. W przypadku słownych znaków towarowych, które, jak te występujące w sprawach przed sądem krajowym, składają się ze słów opisowych połączonych z ciągiem liter, odzwierciedlającym pierwsze litery owych słów i który to ciąg liter, rozpatrywany odrębnie, mógłby zostać uznany za pozbawiony charakteru opisowego, należy zadać pytanie, czy dodanie skrótu pozbawionego per se charakteru opisowego do opisowej kombinacji wyrazów może sprawić, że owe elementy słowne, rozpatrywane jako całość, nabiorą charakteru nieopisowego, a wręcz odróżniającego, co stanowi wymóg dopuszczalności rejestracji tego znaku towarowego.

41. Innymi słowy w sprawach przed sądem krajowym należy ustalić, czy jeden i ten sam ciąg liter dotyczący identycznych towarów i usług musi być zawsze postrzegany w ten sam sposób, niezależnie od tego, czy znak towarowy składa się jedynie z owego ciągu liter, czy też z połączenia ciągu liter i elementów o charakterze opisowym.

42. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że według Trybunału słowny znak towarowy opisujący właściwości towarów i usług w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95 jest z konieczności pozbawiony charakteru odróżniającego w odniesieniu do tych samych towarów lub usług [24].

43. Mając na uwadze te rozważania, wydaje się wskazane rozpoczęcie oceny omawianych znaków towarowych poprzez analizę elementów, z których się one składają, przed przeprowadzeniem ich całościowego badania.

2. W przedmiocie elementów tworzących znaki towarowe

44. Co się tyczy, z jednej strony, sprawy Strigl i znaku towarowego Multi Markets Fund MMF, sąd krajowy uważa w istocie, że kombinacja wyrazów „Multi Markets Fund" stanowi wskazówkę służącą opisaniu usług objętych zgłoszeniem, tj. usług świadczonych w szczególności w ramach działającego na różnych rynkach funduszu inwestycyjnego. Sąd krajowy wskazuje również, że właściwy krąg odbiorców mógłby z łatwością zrozumieć znaczenie słów tworzących kombinację wyrazów „Multi Markets Fund", bez względu na to, czy są one rozpatrywane osobno, czy jako całość, którą tworzą.

21 — Zobacz między innymi postanowienie z dnia 6 lutego 2009 r. w sprawie C-17/08 P MPDV Mikrolab przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-16, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo.

22 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Campina Melkunie, pkt 39, 40.

23 — Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 13 stycznia 2011 r. w sprawie C-92/10 P Media-Saturn-Holding przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-1541, pkt 36; ww. wyroki: w sprawie Eurohypo przeciwko OHIM, pkt 41; w sprawie BioID przeciwko OHIM, pkt 29.

24 — Zobacz zwłaszcza wyrok z dnia 12 lutego 2004 r. w sprawie C-363/99 Koninklijke KPN Nederland, Rec. s. I-1619, pkt 86.

45. Co się tyczy ciągu liter „MMF”, rozpatrywanego odrębnie, sąd krajowy wskazuje, iż powinien on być uznany za kombinację liter, której nie można przypisać jako takiej, charakteru opisowego. Wskazuje on jednak, że ów ciąg liter występuje bezpośrednio po kombinacji wyrazów „Multi Markets Fund”, co prowadzi do konkluzji, iż ten ciąg liter będzie postrzegany przez właściwy krąg odbiorców jako skrót owej kombinacji wyrazów. Takie zrozumienie odpowiadałoby jego zdaniem naturalnemu i racjonalnemu postrzeganiu przez przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego, dostatecznie uważnego i rozsądnego.

46. Co się tyczy z drugiej strony sprawy Securvita i znaku towarowego NAI – Der Natur-Aktien-Index, wyrażenie „Natur-Aktien-Index” opisuje, podobnie jak termin „Öko-Aktien”, „Umweltaktien” lub „grüne Aktien”, akcje pewnych przedsiębiorstw zorientowanych na ochronę środowiska a w rezultacie, określoną kategorię papierów wartościowych. Ponadto oznaczenie „Natur-Aktie” jest powszechnie używane, żeby opisać cechy produktów na rynku finansowym. Zdaniem sądu krajowego taka kombinacja wyrazów opisuje, z punktu widzenia właściwego kręgu odbiorców, właściwości usług objętych znakiem towarowym w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95.

47. Co się tyczy ciągu liter „NAI”, poprzedzającego wraz z myślnikiem kombinację wyrazów „Der Natur-Aktien-Index”, sąd krajowy podnosi, iż ciąg ten nie jest skrótem powszechnie występującym i ogólnie zrozumiałym, który mógłby zostać uznany przez właściwy krąg odbiorców za oznaczenie właściwości usług objętych zarejestrowanym znakiem towarowym. W rezultacie, rozpatrywany odrębnie, ciąg liter „NAI” nie może opisać w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95, właściwości usług, dla których znak towarowy został zarejestrowany.

3. W przedmiocie całościowego wrażenia wywołanego przez znaki towarowe

48. Na początku pragnę zauważyć, że nawet jeżeli ciągi liter, takie jak te w sprawach przed sądem krajowym mogą, rozpatrywane odrębnie, być uznane za mające charakter odróżniający, w odniesieniu do usług objętych omawianymi znakami, to pozostaje faktem, że sposób postrzegania przez właściwy krąg odbiorców nie powinien być analizowany jedynie w odniesieniu do poszczególnych elementów znaku towarowego, lecz zasadniczo w odniesieniu do całościowego wrażenia, które znak towarowy wywołuje.

49. Co się tyczy całościowego wrażenia wywołanego przez omawiane znaki towarowe w sprawach przed sądem krajowym, sąd krajowy podkreśla, że trzy wielkie litery odpowiednio: „MMF” i „NAI”, odzwierciedlają trzy słowa zawarte w kombinacjach wyrazów, tj. „Multi Markets Fund” i „Natur-Aktien-Index”. Odbiorcy mogliby zatem z łatwością uznać ciąg liter za skrót, następującej po nim lub poprzedzającej go, kombinacji wyrazów.

50. Co się tyczy elementów składowych znaku towarowego NAI – Der Natur-Aktien-Index, należy zauważyć, iż po ciągu liter „NAI” występuje myślnik, który łączy go z kombinacją wyrazów. Ów myślnik mógłby zostać uznany, jak wynika z postanowienia odsyłającego, za element wzmacniający całościowe wrażenie, w myśl którego chodziłoby o prosty skrót następującej po ciągu liter kombinacji wyrazów. W tym względzie sąd krajowy wskazuje, iż podobna konkluzja nie może być podważona przez fakt, iż skrót „NAI” nie zawiera pierwszej litery rodzajnika określonego „Der” widniejącego w następującej po nim kombinacji wyrazów, ponieważ rodzajnik „Der” jest elementem akcesoryjnym w odniesieniu do rzeczowników, których pierwsze litery zostały uwzględnione w rozpatrywanym skrócie.

51. W tym kontekście pragnę przy okazji zauważyć, że uzasadnienie Czwartej Izby Odwoławczej OHIM dotyczące rejestracji znaku towarowego NAI – Der Natur-Aktien-Index jako wspólnotowego znaku towarowego wydaje mi się mało przekonujące. Według OHIM ciąg liter „NAI”, rozpatrywany odrębnie, nie ma charakteru opisowego, a dodanie kombinacji wyrazów „Der Natur-Aktien-Index” nie zmieniłoby nic w tym względzie. OHIM doszedł do wniosku, iż inna konkluzja oznaczałaby, że ów

ciąg liter mógłby „później” uzyskać jako całość charakter opisowy w wyniku dodania słownych elementów o charakterze opisowym [25].

52. Co prawda nie jest wykluczone, iż takie ciągi liter mogą, same w sobie, mieć charakter odróżniający, zważywszy, że mogą jako takie odnosić się również do innych skrótów i nie opisują same w sobie towarów lub usług objętych spornymi znakami towarowymi. Pragnę niemniej podkreślić, iż przeciętny konsument postrzega, co do zasady, znak towarowy jako całość i nie zajmuje się analizą jego poszczególnych elementów [26].

53. W efekcie punkt widzenia przedstawiony w decyzji OHIM pomija owo całościowe wrażenie, które, jak już wskazałem, musi być uwzględnione przy ocenie podstawy odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji wymienionej w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95. Biorąc pod uwagę całościowe wrażenie wywołane przez rozpatrywane znaki towarowe składające się z kombinacji wyrazów opisującej towary i usługi oraz z ciągu liter, który odzwierciedla pierwsze litery wyrazów, ten ostatni zdaje się być elementem dominującym takich znaków towarowych. Moim zdaniem ciąg liter odzwierciedlający pierwsze litery kombinacji trzech wyrazów nie jest w stanie wywołać wrażenia dostatecznie odmiennego od tego, które stwarza proste połączenie elementów tworzących znak towarowy.

54. Pragnę dodać, że ciąg liter, który jest postrzegany przez właściwy krąg odbiorców jako skrót kombinacji wyrazów, do której został on dodany, nie może przeważyć nad zbiorem wszystkich elementów znaku towarowego rozpatrywanego jako całości, i to również w przypadku, gdy można uznać, że ciąg liter, rozpatrywany odrębnie, ma charakter odróżniający. Charakter opisowy elementu znaku towarowego, tj. ciągu liter, wynika zatem ze znaku towarowego postrzeganego jako całość. Tak więc, przykładowo, całościowe wrażenie wywołane przez fikcyjny słowny znak towarowy Two for tea – 24T jest inne niż to wywołane przez znak towarowy 24T.

55. Upieram się przy tym, że znaczenie znaku towarowego powinno być określone w sposób całościowy. Całościowa ocena znaku towarowego może, w przypadku znaku towarowego, którego elementy są ze sobą ściśle powiązane i którego oba elementy wzajemnie się objaśniają, prowadzić do odmiennej konkluzji od tej, do której można by było dojść, badając każdy z jego elementów odrębnie.

56. Dlatego też, opierając się na całościowej ocenie znaków towarowych takich jak te występujące w sprawach przed sądem krajowym, uważam, że odbiorcy nadają skrótowi, który – rozpatrywany odrębnie, nie ma charakteru opisowego, charakter opisowy wynikający z kombinacji wyrazów, z jaką skrót ten jest zestawiony i z którą tworzy kombinację wzajemnie się objaśniających elementów. Wynika stąd, że ciąg liter odzwierciedlający pierwsze litery kombinacji wyrazów ma jedynie w stosunku do niej charakter akcesoryjny, co prowadzi do wniosku, że element składający się na taki ciąg liter ma znaczenie drugorzędne, jeżeli chodzi o całościowe wrażenie wywołane przez znak towarowy [27]. Kombinacja wyrazów mająca charakter opisowy nadaje zatem znakowi towarowemu, jako całości, charakter opisowy.

57. Niezależnie od powyższego wniosku, należy udzielić odpowiedzi na pytanie sądu krajowego dotyczące odpowiednich zakresów stosowania podstaw odmowy lub stwierdzenia nieważności rejestracji przewidzianych w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95, co się tyczy znaków towarowych w sprawach przed sądem krajowym.

25 — Zobacz w szczególności pkt 12 i 16 ww. decyzji Czwartej Izby Odwoławczej OHIM z dnia 15 października 2009 w sprawie R 1630/2008-4.

26 — Zobacz zwłaszcza w kontekście oceny prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd wyrok z dnia 2 września 2010 r. w sprawie C-254/09 P Calvin Klein Trademark Trust przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-7989, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo.

27 — Zobacz analogicznie ww. wyrok w sprawie Calvin Klein Trademark Trust, pkt 57.

4. W przedmiocie wyboru między podstawami odmowy lub stwierdzenia nieważności przewidzianymi w art. 3 ust. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2008/95

58. Co się tyczy rozróżnienia, jakiego powinno się dokonać między art. 3 ust. 1 lit. b) a c) dyrektywy 2008/95 w odniesieniu do znaków towarowych takich jak te w sprawach przed sądem krajowym, należy wziąć pod uwagę nie tylko charakter opisowy omawianych znaków towarowych, który powinno się stwierdzić na podstawie wywołanego przez nie całościowego wrażenia, ale również interesy ogólne, którym mają służyć podstawy odmowy lub unieważnienia rejestracji. Należy zatem ponownie położyć nacisk, z jednej strony, na wymóg dostępności związany z pewnymi oznaczeniami i, z drugiej strony, na funkcję odróżniającą znaku towarowego, która ma pozwolić odróżnić towary i usługi objęte znakiem towarowym od towarów lub usług innego pochodzenia.

59. Z tej perspektywy wyrażenie zgody na rejestrację znaku towarowego składającego się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek o charakterze opisowym, których dostępność powinna zostać zapewniona, stałoby w sprzeczności z celem podstawy zarówno odmowy, jak i unieważnienia rejestracji zawartej w art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95.

60. W istocie, aby zapewnić pełną realizację tego celu swobodnego używania, Trybunał sprecyzował, iż nie jest konieczne, aby oznaczenia lub wskazówki składające się na znak towarowy objęte art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95 były w chwili zgłoszenia znaku towarowego rzeczywiście używane do opisu towarów lub usług objętych wnioskiem o rejestrację lub opisu właściwości tych towarów lub usług. Wystarczające jest to, aby oznaczenia te i wskazówki mogły być w takim celu używane [28]. Stąd na podstawie przepisu art. 3 ust. 1 lit. c) należy odmówić rejestracji oznaczenia słownego, gdy przynajmniej jedno z jego możliwych znaczeń stanowi opis właściwości towarów lub usług objętych zgłoszeniem [29].

61. Tymczasem brzmienie art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95 obejmuje znaki towarowe składające się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek o charakterze opisowym. W sprawach przed sądem krajowym sporne znaki towarowe składają się, z jednej strony, z elementów opisowych (kombinacji wyrazów), oraz z drugiej strony z elementów (ciągu liter), które rozpoznawane odrębnie nie mają charakteru opisowego. Jak już wskazałem wcześniej, w takich przypadkach, znaczenie opisowe ciągu liter, który rozpoznawany odrębnie nie ma charakteru opisowego, wynika z całościowej oceny znaku towarowego. W szczególności charakter opisowy owego ciągu liter wynika ze słów składających się na kombinację wyrazów, której pierwsze litery tworzy omawiany ciąg wyrazów.

62. Nie ma zatem żadnej potrzeby, aby zapewnić dostępność zarówno takiego ciągu liter, rozpatrywanego odrębnie, jak i znaku towarowego jako całości, ponieważ, nawet jeżeli ten ostatni ma charakter opisowy, nie składa się on wyłącznie z oznaczeń i wskazówek o takim charakterze. Z tego względu, aby zbadać znaki towarowe występujące w sprawach przed sądem krajowym, należy posłużyć się kryterium charakteru odróżniającego zawartym w art. 3 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/95.

63. Co się tyczy badania charakteru odróżniającego takiego zestawienia elementów w rozumieniu lit. b) omawianego artykułu, zadaniem sądów krajowych jest weryfikacja, czy postrzegane jako całość omawiane znaki towarowe mogą realizować podstawową funkcję znaku towarowego polegającą na odróżnianiu towarów i usług objętych znakiem towarowym od towarów i usług mających inne

28 — Zobacz w szczególności ww. wyrok w sprawie Agencja Wydawnicza Technopol przeciwko OHIM, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo.

29 — Zobacz zwłaszcza postanowienie z dnia 5 lutego 2010 r. w sprawie C-80/09 P Mergel i in. przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-17, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo.

pochodzenie. Tutaj pojawia się pytanie, czy połączenie elementów opisowych z elementami, które, jeżeli rozpoznawane odrębnie, nie mają takiego charakteru, lecz charakter taki uzyskują w kontekście spornego znaku towarowego, może wywołać wrażenie dostatecznie dalekie od wrażenia wywołanego zwykłym zestawieniem tych elementów [30].

64. Konkludując, co się tyczy całościowej oceny znaku towarowego składającego się z mającej charakter opisowy kombinacji wyrazów i ciągu liter, odzwierciedlającego pierwsze litery kombinacji wyrazów, uważam, że ciąg liter, który nie ma sam w sobie charakteru opisowego nabiera charakteru opisowego w tym specyficznym kontekście. Niemniej jednak, zważywszy, że znak towarowy składający się z takich elementów nie zawiera wyłącznie oznaczeń i wskazówek o charakterze opisowym w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2008/95, aby ocenić możliwość rejestracji tego rodzaju znaku towarowego, konieczne jest zastosowanie art. 3 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/95.

V – Wnioski

65. Mając na uwadze całość powyższych rozważań, proponuję, aby Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedłożone przez Bundesgerichtshof:

Słowny znak towarowy, który składa się z połączenia mającej opisowy charakter kombinacji wyrazów i ciągu liter, niemającego, jeśli rozpatrywany odrębnie, charakteru opisowego, odzwierciedlającego pierwszą literę każdego słowa tej kombinacji i z tej racji postrzeganego przez odbiorców jako jej skrót, i który to znak rozpatrywany jako całość może być zatem rozumiany jako kombinacja wzajemnie objaśniających się i mających charakter opisowy wskazówek, względnie skrótów powinien być oceniany w świetle podstawy odmowy lub unieważnienia rejestracji przewidzianej w art. 3 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 października 2008 r. mającej na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych, a nie w świetle podstawy odmowy lub unieważnienia rejestracji przewidzianej w art. 3 ust. 1 lit. c) tej dyrektywy, ponieważ taki znak towarowy nie składa się wyłącznie z oznaczeń lub wskazówek mających charakter opisowy.

30 — Zobacz podobnie wyrok z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie C-408/08 P Lancôme przeciwko OHIM, Zb. Orz. s. I-1347, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo.